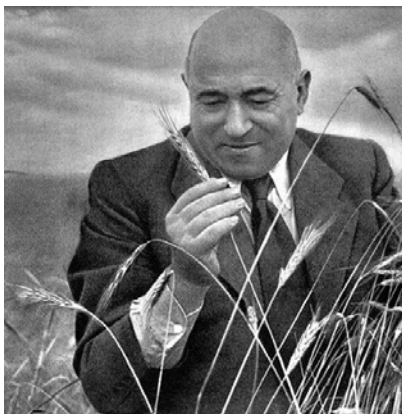

EMIGRÁNSOK

GÁBOR MIKLÓS 2013

EMIGRÁNSOK

ELSŐ (ÁRPÁDHÁZI) ANDRÁSTÓL ADAI RÁKOSI (ROZENSTEIN) MÁTYÁSIG

A kezem ügyében lévő szótárak és könyvtáram persze nem vetekszik se a British, se a Széchenyi állományával, csak egy-két polcot foglal el és ott sem katonás (decimál) rendben sorakoznak a könyvek, amelyeket hozzájuk ragadt porhüvelyük védi végső elmúlás ellen, olyannyira, hogy a molyok undorodva fordulnak el tőlük, alig tartalmaznak utalást az emigráció és a kivándorlás jelentésének különbségére. Egyedül a magyar-német szótár jelöli a kivándorlást az emigrációtól eltérő szóval, a magyar tükörszavával, AUSWANDEWRUNG-gal, pedig a két szó más-más tartalmat hordoz.

A szótár a nyelv odavetett skicce, még akkor is, ha, például, a nagy angol szótár 7.000.000 szót tartalmaz, és nincs élő angol, aki ennyi szót tudna, akkor is csak vázlat. Én olyan vagyok – barátaim nevetnek is rajtam –, hogy szeretek szótárt olvasni. Olyan vagyok, mint az impotens szexológus: érdeklődök az idegen nyelvek iránt, de nem beszélem őket, sőt még nézegetem is, a szótárakat is a pornófilmek megfelelőiként.

Minden valamirevaló tanulmány vagy jelentés a tárgy meghatározásával kezdődik. Swift is ezt csúfolta ki, amikor leírja, hogy a liliputi szakértők definiálják körültekintő alapossgal az emberhegy zsebében talált egyszerű tárgyakat: zsebkendő, bicska, stb., ezért nem kezdem meghatározni a téma tartalmát és, in medias res, a tárgyra térek.

Az emigráció egyetlen alapvető feltétele a határ megléte. A határ két hatalom elkülönítése, a föld felületére rajzolt és a gömbfelületre merőleges törtvonalú síkok által határolt gömbcikk kubatúrája. Tehát végső soron síkmértan értelemben (odalent) minden ország egyforma méretű és minden ország határos egymással. Ott lehet megvalósítani a Világ Egyesült Államait (VEÁ vagy USW). Félő, hogy túl meleg lesz

Környékünkön a fenti rokonértelmű szavakhoz szorosan kapcsolódik a disszidálás fogalma is. Ehhez nem elég a határ fogalmának megléte, kell hozzá az útlevel megléte, pontosabban annak nem-megléte. Ahol nincs útlevel, onnan nem lehet disszidálni. Útlevelhez hasonló iratokat eleinte a helybeli papok állítottak ki, főleg valcoló mesterlegényeknek és vágáns vagy külföldi tanulmányutakra igyekvő diákoknak

Hivatalos útlevelet 1723-tól állítottak ki a hatóságok. Ezek valóban kb. A4-es méretű levelek voltak, és a jogosult személyleírását tartalmazták. Fénykép csak 1915-től került az útlevelbe. Az oroszok minden más államot megelőzve jöttek rá arra, hogy útlevelet lehet nem is adni. Puskin hiába kilincselte a cárnál, még Kínába se engedték ki. Jellemző a magyar hatóságok liberalizmusára, hogy a XIX. század vége felé, a nagy kitántorgás idején, hiába jelentették a főispánok a belügyminiszternek, hogy kiürül a vármegye: nem jutott a hatóságok eszébe, hogy nem állítanak ki útlevelet az Amerikába készülőknek. Szinkron-tolmács koromban beszélgettünk arról, hogy egyes

nyelvekben hogy mondják: hiánycikk. A németes, oroszos, magyaros kollégák tudták, az angolos, franciás kollégáknak nem ugrott be. A disszidálás szó nem került szóba. Gondolom, hogy ez a kifejezés is ismeretlen lett volna számukra.

Történelmi értelemben a disszidens a hivatalos egyháztól elszakadt szekta tagja. Ilyenek voltak azok, akik a XVII. század elején befizettek a Gyöngyvirág Utazási Iroda társasutazására Észak-Amerikába (Mayflower's Tours), és kiirtották az indiánokat, feltalálták a futószalagot, ahol tömegesen lehetett gyártani az automobilonkat, majd később megtervezték az atombombát, amelynek egyelőre csak két példányát használták fel.

Az Árpád-ház lényegében emigránsoktól származik. I. István, akinek kijárták a Szent díjat (Lauerat Szvjascsennoj prémii), megvakítottatta és ólomöntés útján megsüketítette unokatestvérét, Vászolyt, aki Adynál Vazul néven szerepel. Igazi neve magyarul Vaszilij lehetett, és mint ilyen a pravoszláv vallást követte, ami abban az időben, amikor kettéválófélben volt a két keresztény – a római katolikus és a pravoszláv egyház –, egyértelműen arra utal, hogy Vazul bizánci ügynök lehetett.

Vazul három fia emigrált. Miután Szent István egyetlen fia, aki ugyan nő volt, de feleségével szűzies házasságban élt – talán rút volt az ara, vagy a fiú nemzőképtelen –, nem tudjuk. Intimitások nem jelennek meg a krónikákban. Imre királyfi gyermektelenül halt meg egy vadászbalesetben, így a három Vazul-fiú trónörökössé avanszált.

A legidősebb Kijevbe ment. Ott elnyerte az András nevet (eredeti pogány neve nem ismeretes), és a kijevi nagyfejedelem lánya kezét, anélkül, hogy mint a mesében, fele királyságát is elnyerte volna. Az András név arrafelé ma is divatos. Az orosz hadiflotta zászlaja az andrás-kereszt, és az építész szakma az állványozókat, akik főleg a fában gazdag szláv nyelvű Szlovákiából jöttek le, krisztároknak hívja, az állványokat merevítő andrás-kereszt miatt.

I. András megkoronázása

A kisebbik Vazul-fiú, Béla Lengyelországba ment, és ott is elnyerte a király lányának kezét, ugyancsak fele királyság nélkül. E két emigráns fiú vitte tovább Árpád apánk háromszáz év alatt kiszáradt fájának egyre fonnyadó termését. A két volt emigráns Vasziljevics-testvérről – Andrásról és Béláról – feltűnően sok részletet tudnak a krónikák. Írnak arról, hogyan tesztelte a király, András, hogy nem ácsingózik-e az öccse a trónra? Elététette a koronát, ami a királyságot, és a kardot, ami a hercegséget szimbolizálja. Béla nem ment lépre és szerényen a kardot választotta. Pedig ácsingózott bizony a trónra, meg is ölte később bátyját egy csatában. A sok mesébe illő esemény leírása arra utal, hogy a tudós krónikaírók a nép ajkán élő csacsogó énekekből, Anonimus figyelmeztetésese ellenére sem röstelltek meríteni. Ezek az énekek már nem maradtak ránk. Egy igazi bölcsész a fenn nem maradt szövegeket is tudja rekonstruálni, és azokról véget nem érő vitákat tud folytatni. Ettől bölcsész a bölcsész.

I. Béla

Filosz koromban (a bölcsészek e régi megnevezése kiment a divatból, és most a zsidóbarát szó rövidítésének gondolják), azt tanultam, hogy a ránk maradt háromtucatnyi görög dráma figyelemre méltó. Érdekesek azok a drámák is, amelyeknek csak a címét ismerjük. De igazi kihívást azok a darabok jelentenek, amelyekből egy idézet-foszlányt se maradt ránk.

Salamon királyfi, aki András király és felesége, a kijevei hercegnő törvényes nászából született, sokáig ette az emigráció keserű kenyerét, mert unokaöccse, II. Béla, Béla nagybátyjának a fia nem akarta a kényelmes trón közelébe engedni. Salamon nevét a róla elnevezett visegrádi torony őrizte meg a turistáskodó utókor számára. Mindenki sajnálkozva gondol a fűtetlen toronyban fogvacogva, bilincsbe verve raboskodó királyfira, pedig a hatszögű kőtorony jóval Salamon halála után épült.

Volt egy majdnem-Árpád-házi majdnem-királyfi, aki egy tévedés miatt egész életét emigrációban töltötte. A dolog úgy történt, hogy Könyves Kálmán szeleburdi felesége, amúgy a Kijevei nagyfejedelem lánya, egy

éjszaka összetévesztette férjét egy udvari főemberrel. A személycserének meg is lett a foganatja. Kálmán nem volt angol király, és a nagyhatalmú kijevi fejedelem lányát egy ilyen apró tévedés miatt, politikai okokból nem lehetett lenyakoztatni. Úgy tett, mint polgári családokban ilyenkor szokás: hazaküldte az édes anyukájához Kijevbe. A kikapós menyecske ott szülte meg fiát, akit Borisznak kereszteltek.

Amikor a kis Borjából Borisz Kalománovics lett, végigjárta az összes környező udvart, hogy segítenék neki megszerezni a magyar trónt, amelyet anyja tévedéséből nem sikerült elfoglalnia. Próbálkozásai nem jártak sikerrel. Emigrációban halt meg, ahogy emigrációban is született.

1526 után, tehát 400 évig a Habsburg-ház adta a megszámlálhatatlan Ferdinánd és egyéb József nevű uralkodót. 1526 után rövid időre még volt egy János néven első, magyar származását tekintve utolsó király, aki főleg Dózsa György, még a középkorban is feltűnést keltő, rekordkegyetlenséggel történt kivégzésével lett híressé. Ő is volt átmenetileg lengyel emigrációban. A kor szóhasználata szerint ott „bujdosott”. A Habsburgok nem jártak emigrációba, tehát lejjebb kell szállítanunk a szereplők rangjára szóló igényeinket. Jöhetnek egyszerű fejedelmek, kormányzók és egyebek.

Az alsóbb néposztályokhoz tartozó emigránsok között feltétlenül megemlítenéd a lánceszű, nyolc nyelven folyékonyan beszélő, amúgy „csak” főúri származású költő, aki up to date volt a kortárs irodalomban, Balassi Bálint, aki éveket töltött emigrációban, Lengyelben. (Engedtessek meg nekem ezt a formát használni, ami rövid, régi, pontos, de a 60-as években lejártak azok, akik nem jutottak el külföldre.) A költő, amúgy reneszánsz módra, nagy svihák volt, és a lovakon kívül nem csak az istenlány-Múzsát szerette, hanem az emberlány-nőket is. Sok randevújáról beszámolt verseiben. Ezek között volt sok a lengyel csaj is. Minden szerelmi győzelméről verset írt, mint a profi nőcsábász, aki a legyőzött nők neve mellé a noteszában telefonszámukhoz azt is feltünteti a noteszában, hogy alkalmanként hány győzelmet aratott.

Magyarország egyharmada másfél évszázadon keresztül török megszállás alatt volt, ez nagyobb területű rész, mint a mostani egész. Egy másik egyharmada – Erdély – a török béketábor része volt. Ezek az idők nem múltak el nyomtalanul. A török „béketábor”, azaz a birodalomhoz közvetlenül nem, csak vazallusi köteléssel kapcsolódó országok (Moldova, Havasalföld, Krimi tatár kánság) mind alkalmasak voltak arra, hogy egymás ellen lehetett ugrasztani őket. Az ősi díszmagyar, valamint egyszerűsített formája, a sújtásos Bocskai mente, amely néha ma is fel-fel tűnik a gótikus magyar országházban, szintén erősen hajaz a török viseletre. A Magyarországon világhírű „echte ungarische küche”, amely felirat gyakran látható vendéglők cégéréen, szintén a török hódítók által importált ázsiai-balkáni konyhaművészet terméke. Ez a hosszú koexistencia magyarázza, hogy a két

pogány közt egy hazáért harcoló magyar politikusok egynéhánya – itt csak politikusokról lesz szó – ezt a mohamedán pogány területet választották ideiglenes, vagy végleges bujdosásuk színteréül.

Nehezen megmagyarázható módon az emigrációs politika fordítva nem működött. A csatát veszített, vagy a szultáni udvari intrikában alulmaradt török elit tagjai a fenyegető selyemzsinór előtt sohasem menekültek Erdélybe, vagy a királyi Magyarország területére. Lehet, hogy kiadták volna őket, ami fordítva nem fordult elő.

Az első, sokszor török fennhatóság alatt lévő területre távozott híres magyar (erdélyi) politikus Bethlen Gábor volt, akit gyakran aktuálpolitikai kontextusban is emlegetnek. Bethlen Gábor, aki hűségesen szolgált a mindenkori erdélyi fejedelmeket, egyszer csak arra gondolt, miért ne lehetne ő maga is fejedelem, főleg mert az akkori fejedelem csapodár, az uralkodók között is kimagaslóan nagy nőcsábász volt. Bethlen körbeudvarolta a környező területek török méltóságait, hogy támogassák ambícióit, sőt kieszközöltek számára egy audienciát magánál a szultánnál. Meg is kapta a fejedelmi trónra vonatkozó szultáni engedélyt. 13 éves uralkodása az ország fénykorát jelentette. A kis ország külpolitikai súlya megnőtt, a gazdaság és a kultúra fejlődött.

Kádár János országvezetői tevékenységét sokan Bethlen Gáboréhoz hasonlították. Kádár is idegen hatalom fegyveres segítségével került Magyarország élére, de elérte, hogy az országlakosok nyugodtabban, relatíve szabadabban és abszolút jobban éltek, mint a béketábor többi országának polgárai. Csak külpolitikailag kellett a szovjet irányvonalhoz igazodnia, és a „korán” szövegeit kellett hangosan mormolnia, de ezt az emberek legnagyobb része elfogadta, mert a mindennapjaikat nem érintette, és mint a legvidámabb barakk lakói, dagadó kebellet nézhették le a többi barakk szegényebb, útlevéltelen lakóit.

Minden gimnazista tudja, hogy Bethlen Gábor Erdélye bekapcsolódott a 30-éves háborúba. Azt kevesen realizálják, hogy ugyanakkor a királyi Magyarország is részese volt – a másik oldalon – a vérengző, fél-Európát elpusztító háborúnak. A most következő rész a Rákóczi szabadságharc emigránsairól fog szólni. Az sem közismert, hogy ez a szabadságharc a kis világháborúvá szélesedett, spanyol örökösödési háborúnak nevezett dinasztikus háború egyik mellékhadszíntere volt. Ez a tankönyvekben kisbetűs téma. Ha mi Magyarországot Európa részének tekintjük, és azt akarjuk, hogy ne azt higgyék, mint az egyik osztrák miniszter mondta, hogy Ázsia a Lajtánál kezdődik, akkor tanítsuk az ifjúságot úgy, hogy Magyarország Európa integráns része, és nem csak az Európai Integráció most divatossá vált szlogenje miatt.

Engedtessek meg egy- két példára hivatkozni. A korai Árpád-házi királyok gyilkos trónviszályai szorosban kapcsolódtak a pápaság és a Német-Római birodalomnak az európai hegemoniáért folytatott harcához.

A szakemberek előtt ez világos, a művelt közönség nem is gondol rá. Mi közünk nekünk Canossához? Azt majd másodikban fogjuk tanulni! Vagy egy közelebbi példa. A pesti Gavroche-ok halálmegvető harca a Corvin-közben, vagy a Széna téren a világméretű, hál'istennek hidegen maradt hidegháború része. Ez nem csökkenti a dicsőségüket, de jobban bekapcsolja hazánkat a történelem folyamataiba. Általában nem is gondolunk erre, hanem egy hazafias, kebdüllesztő, világtörténelmi jellegű eseménynek tartjuk, sőt döntő szerepet tulajdonítunk ennek a csetepatének a szovjet birodalom megbuktatásában.

Rákóczi találkozása Esze Tamással

A Rákóczi- szabadságharc a Magyar királyság feletti osztrák hegemonia megtöréséért folyt, némi francia segítséggel, és orosz segítség reményének felcsillantásával. Oroszország a háborúban nem vett részt, a svédek elleni északi háború kötötte le hatalmasra duzzasztott, de gyenge hadseregét, amely Poltavánál sikert aratott a svédek betegesen harcias királya felett (aki egyszer kikötötte lovát a Váci utca sarkán amint azt bronz emléktábla is tanúsítja). A zöld zubbonyos orosz katonák csak XVIII. század közepén, a hétéves háborúban kezdték el európai szereplésüket Berlin elfoglalásával, és a jövődó, a fő hadszíntéren Berlin újbóli elfoglalásával, egyelőre azzal is fejezték be. Büszkén mondogatják is a hazafias oroszok, hogy, ugyan a németek jobban élnek, de ők bezzeg háromszor voltak Berlinben.

Az európai nagyhatalmak a hosszan elnyúló spanyol örökösödési háborúban is erejük vége felé jártak. Rákócziék is tudták, hogy közel az általános Európai békekötés, és addig akarták kihúzni, hogy a békeegyezményben őket, mint legitim háborús felet ismerjék el. A bécsi udvar természetesen lázadó alattvalóknak tekintette a kurucokat, ellenkező esetben elismerte volna az ónódi országgyűlés trónfosztó határozatának érvényességét, és ezért óvakodott attól, hogy háborús ellenfélnek ismerjék el Rákócziékat. Bécs is sürgősen be akarta fejezni a háborút, és a szatmári

békében szokatlanul enyhe feltételeket szabott. Általános közkegyelem, mindenki megtarthatja saját birtokát. Maga a fejedelem volt az ország toronymagasan leggazdagabb földesura, talán nagyobb birtokkal rendelkezett, mint annak idején Hunyadi János.

Mielőtt a közismert Rákóczi- féle emigrációra rátérnénk, ismerkedjünk meg mozgalmának előzményeivel, annak mártírjaival, harcosaival, Rákóczi anyjával, Zrínyi Ilonával és Rákóczi gyűlölt mostohaapjával, Thököly Imrével, akik mindketten törökországi emigrációban haltak meg. Ezek az emberek a fejedelem rokonai, harcának előkészítői voltak és mellette szerepelnek a nemzeti legendárium panteonjában, akár szobor, akár patetikus müncheni modorú történelmi tabló formájában.

Az ország az ellenállás lángjában égett. Az ellenreformáció elemében volt. Sikeresen szerezte vissza az elmúlt században lemorzsolódott katolikus híveit. A megmaradt protestánsokat, ahogy tudta visszaszorította, ebben a küzdelemben elment egészen a gályarabságig. A lázongó főurak megregulázásában a bécsújhelyi hóhér pallosát is bevetette. Ennek esett áldozatul Zrínyi Péter, Zrínyi Miklós költő öccse, Zrínyi Ilona apja, tehát II. Rákóczi Ferenc nagyapja is, akinek nem jutott eszébe disszidálni, mert Magyarországon nem volt szokás azokban az időkben főnemeseket lefejezni: még a Báthory Erzsébet, a „nöstény” Tisza István is megúsza egy nyirkos tömlőccel.

Az elégedetlenek hajdúkból, fizetetlen végvár katonákból és egyéb társadalmon kívüli elemekből verbuválódtak, és a királyi Magyarország észak-keleti vármegyéjében tömörültek. Ezek lettek később a kurucok. A „kuruc” szó etimológiája nem világos. A széles körben elterjedt vélekedés, hogy nevüket Dózsa felkelőtől örökölték, akik keresztet (latinul crux-ot) viseltek, hiszen eredetileg a törökök elleni kereszties háborúra verbuválták őket, nem állja meg a helyét. Ők magukat nem nevezték kurucoknak, ezt a szót Rákóczi írásaiban sem találjuk.

Habsburg elleni fellépésüket félig-titokban támogatta a török – mert még érvényben volt az 1664-es vasvári békeszerződés –, valamint Erdély, amely mint török vazallus állam, a törökök pórázán külpolitizált. Élvezték a napkirály, XIV. Lajos pénzbeli támogatását, valamint a lengyelek is mellettük álltak. Lengyelország adta a Napkirály feleségét, akit a király nem nagyon zavart éjszakánként: mással volt elfoglalva, hiszen állítólag 300, azaz háromszáz törvénytelen gyereke volt.

Vezérüknek a dúsgazdag, de nem igazán előkelő származású Thököly Imrét választották, aki belépőjegyül elvette a nála 13 évvel idősebb, de garantáltan rebellis családból származó javakorabeli arisztokrata nőt, Zrínyi Ilonát. Rákóczi emlékiratában azt írja, hogy mostohaapja, Thököly gyerekkorában megpróbálta őt elveszejteni – amikor beteg volt – rányitotta télen az ablakot, hiszen halálával rá szállt volna a számunkra elképzelhetetlen méretű Rákóczi-vagyon. Ez ellen szól az, hogy Ilona asszony három gyermeket szült hites urának, Thökölynek, de mindhárom csecsemőkorában meghalt.

Amikor a Porta megindította utolsó, és ismételen sikertelen támadását Bécs ellen 1683-ban, Thököly egyértelműen a törökök mellé állt. A török vereség után Törökországba emigrált, de közben hitvesét, Zrínyi Ilonát sikerült egy elfogott osztrák főtisztre kicserélnie, és így együtt vonultak emigrációba. Ott is haltak meg, nem sokkal egymás után. Zrínyi Ilona nem is látta újra, az időközben nemzeti ikonná lett kisfiát.

Thököly és Rákóczi erősen állott hamvait a nemzet hazahozatta és utcát is nevezett el róluk 1906-ban. Nem tudom hogy az aktuális uralkodó, Ferenc József, megengedte-e hogy kormánya tagjai részt vegyenek búcsúztatásukon, hiszen a régen elhunyt lázadók az ő, szintén régen, a kapucínusok kriptájában pihenő elődeinek ellenségei voltak. Azt viszont tudom, hogy évekkel azelőtt 1892-ben, amikor teenager korának ellenségét, a nemzet bálványának, Kossuth Lajosnak friss hamvait hazahozták, nem engedte meg, hogy a hivatalosságok részt vegyenek a ceremónián.

1954-ben az erősen kuruczérmű szocialista kormányzat Mária Terézia hült helyére a királyok oszlopcsarnokába Thököly Imrét állíttatta. Nem hiszem, hogy a most aktuális rezsim (2013-et írunk) visszaállíthatná a keletiszel-hívő Thököly helyére az europeier királynőt, aki jelenleg a Szépművészeti Múzeum előcsarnokában várja sorsa jobbrafordulását.

1711-ben megkötötték a szatmári békét. A még fegyverben álló 10.000-es nagyságrendű kuruc vitélő rend letette a fegyvert és átadta a „cum Deo pro patria et libertate” feliratú zászlóit, amiknek a visszaadására nem kellett 1940-ig várni, mint a 48-as zászlókra, és nem kérték értük az osztrákok se Rákosi Mátyást, se Vas Zoltánt. A zászlók voltak az egyetlen veszteség. Mindenki amnesztiát kapott, mindenki megtarthatta birtokát, még Rákóczi is, ha hűséget esküszik a Habsburg királynak, azaz, ha elismeri, hogy harca eredménytelen volt és hazája nem lett független.

A szatmári szerződés példaképe lehetett volna a jó békeszerződésnek, amelynek az az ismérve, hogy jó a győztesnek és nem rossz a vesztesnek sem. Jó volt a győztesnek, mert a szobalányok már a Burg kamrájában tíz karommal szedték össze az utolsó töltényeket. Kamra magyarul speiz (németül Lebensmittelforratskammer, csak így röviden), és a kincstár már a terembérlési díjat sem tudta fizetni.

A magyarok pedig 150 éves békés fejlődést kaptak, amelyet csak lightosan érintett a század végén a Francia Forradalom szele. A Martinovics-féle amatőr összeesküvés hét áldozata nem is hasonlítható a guillotine áldozatainak számához

A fejedelem nem mondta élete végéig se, hogy az irdatlan családi birtok megér egy esküt és soha nem tért haza. Sőt élete végéig nem szűnt egyre fantasztikusabb terveket kovácsolni, hogy Magyarországot felszabadítsa, és a kínai császáron kívül mindenkit felkért terve támogatására.

A békekötés idején Lengyelországban volt és ott találkozott a cárral I. Péterrel, aki nem akart ujjat húzni a Habsburgokkal, mert a küszöbön állt a török háború és ebben a Habsburgok partnerek lehettek. Rákóczi Danzigban hajót bérelt és kíséretével együtt elvitorlázott a franciaországi Dieppe-be. A

fejedelem, (magát még annak tartotta, hiszen a rendek megválasztották és ő sohase mondott le rangjáról), Versailles mellett bérelt palotát, és a Napkirály, mint volt szövetségesének, életjáradékot utaltatott ki, jóllehet jelenléte számára külpolitikailag tehertételt jelentett. Hogy kerül egy felségáruló lázadó az ő udvarába?

A felségáruló, aki egész életében nem találkozott anyagi gondokkal, most nehezen tudta a királyi apanázból eltartani szerény – negyven főre rúgó – kíséretét. Párizs akkor sem volt egy olcsó város. Rákóczi szállásán, a Hotel de Transylvanie-ben kártyaklubot üzemeltetett, ahol nagy tétekben folyt a játék, és pénz egy része a házigazdát illette. A klubra volt engedélye a királytól. Ezt az adatot egy nem kuruc-érezelmű történész ásta elő az I. Világháború előestéjén. Óriási botrány lett belőle – hazaáruló, labanc bérenc, stb, stb. A labanc történész, mint Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának tagja fejezte be a száműzött Rákóczi emigráns éveiről szóló kutatásait.

Nemsokára a nagy francia király napkorongja lebukott a horizont mögött: magyarul meghalt. Se kártyaklub-licenz, se apanázs. A török szultán éppen háborút készült kezdeni az elvesztett magyar területek visszaszerzéséért, és úgy gondolta, jó lesz egy Habsburg-ellenes megbízható lázadó a keze ügyében. Meghívta Rákóczit és társait Törökországba és a Márvány tenger mellett, egy Rodostó nevű kikötőben helyezte el az emigráns kolóniát. A nagy spanyol örökösödési háborút befejező békeszerződésbe, Rákóczi minden igyekezete ellenére nem foglalták bele Erdély függetlenségét és Rákóczi fejedelemségét.

Rákóczi lakhelye Rodostóban

(II. Világháború vége felé a magyar királyi kormány úgy instruálta a Portugáliába akkreditált követét, hogy eszébe se jusson a nagyhatalmak előtt felemlíteni Erdély hovatartozásának Magyarország számára mellbevágóan fontos – az irredenta külpolitika alap – kérdését, mert most másról van szó). 200 évvel azelőtt, a Magas Szerződő Hatalmak képviselői, még ha titkáraik nagyító segítségével meg is mutatták, hol van a piciny Transszilvánia, nem foglalkoztak Rákóczi fejedelemségének függetlenségével. Így Rákóczi

európai tartózkodása okafogyottá vált, és sok őse nyomán, ő is a török félhold erősen megkopott fényében reménykedett. Ez a lépés az ő itthoni népszerűségét is koptatta.

Emigráns társaival együtt Rodostoban pergette napjait, amelyeket imádkozással, emlékiratai írásával, asztalos munkával – egy általa faragott szék meg is maradt – és az emigráns élet szükségszerű velejárója, a torzsalkodás elsimításával töltötte. Például fő-generálisa, Bercsényi Miklós, megözvegyülve, elszerette a bujdosók között akkor noném Mikes Kelemen kedvesét, és főuraktól szokatlan gesztussal, feleségül is vette. De ki tudja ma már, ki az a Bercsényi? Mikes Kelemen akár érettségi tétel is lehetne. Mindenesetre az előtte száz évvel élt Pázmány Péter mellett, ő a régi magyar irodalom egyetlen élvezettel olvasható szerzője.

Rákóczi Ferenc volt az utolsó oligarcha, aki kinyújtotta kezét a magyar koronáért. Ha terve a külpolitikai konstellációnak, azaz az ő korában ennek megfelelője, a dinasztikus érdekeknek megfelel, és sikerrel jár, még legalább kétszáz évig utódai, magyar nemzetiségű Rákóczi-házbeli királyok ültek volna a magyar trónon. Ha a történelem úgy alakul, ahogy az a tankönyvekben elő van írva, akkor utódait éppen úgy elzavarták volna, mint akkori osztrák kollégáját.

Ha lenne „ki mit tud kérdés”, ki az emigrációs élet távolsági magyar rekordere, bizonyára Kossuth Lajos kapná a legtöbb szavazatot. Kossuth életének 92 évéből 46-ot töltött száműzetésben, és végig a honi politikai közélet meghatározó tényezője tudott maradni. Cinikus korunkban már elképzelhetetlen korabeli népszerűsége, annak ellenére, hogy a napi politikában, a zajos parlamenti életben csak távolról, egy-egy újságcikk, egy-egy levél formájában vett részt. Népszerűsége akkor érte el az olymposzi magasságokat, amikor már nem volt semmi hatalma, és az éljenző ütemes tapsot nem vezényelték udvaroncai.

Kossuth Lajos szülőháza, Monok

Kossuth Lajos apja ősi, de már elszegényedett, és az értelmiségi pályáig lecsúszott ember volt. Ebben a korban ez majd nem kizárólag jogvégzett

embert jelentett. Láttam Monokon szülőházát, és össze tudtam hasonlítani Berzsényi szülőházával, akit a mai szociológiai felmérések a „középbirtokos” kategóriába sorolnák be. Hát Kossuthék háza jóval nagyobb volt, mint a Berzsényi-ház. Úgy látszik, a jogászkodásból meg lehetett élni akkoriban is.

Kossuth Lajos is ezt a pályát választotta, mielőtt a politika göröngyös, de számára sima, aszfaltozott, és hihetetlenül sikeres útját választotta volna. Végzett jogászként először elszerződött az Andrássyékhoz jogtanácsosnak. Az Andrássyak a Kőszívű Ember kollégái voltak. Ezek az oligarchák uralták Magyarországot. Mint ifjú és híresen csinos jogász, nemcsak a birtokügyekkel, hanem a grófné magánörömeivel is foglalkozott, de senki sem vádolta azzal, hogy ő lenne a nagy Andrássy Gyula apja. Pedig az ilyen abszurd feltételezések nem voltak ritkák. Széchenyi István egy naplóbeli bejegyzésére hivatkozva, amelyben felkiált, persze csak politikai értelemben, hogy „én vagyok Petőfi apja” tényleg volt, aki ezt a szó szoros értelmében gondolta, hogy a gróf összefeküdt a kis tót cselédlánnyal, Hruz Máriával.

Arról a nem Kossuth-fia Andrássyról van szó, aki később, 48-ban a kormányzó külföldi megbízottja lett, amiért is 49-ben halálra ítélték. Az úri körökben a csinos férfit, a „szép akasztott” néven becézték, és az is ráfogták, persze irigyei, hogy a szintén világszép Erzsébet királynő kegyeibe is beudvarolta magát. Később, 67 után ő lett az első magyar miniszterelnök majd világhíressé vált, mint az osztrák-magyar kormány külügyminisztere. Óróra nevezték el Budapest gyönyörű alée-jét, amelyik eredetileg Sugár út névre hallgatott. De nem azért kapta az ő nevét, mert a ravasz miniszterelnök, bennfentes információk birtokában felvásárolta a tervezett út területére eső telkeket, amelyeket a fővárosnak jó pénzért később el is adott.

Mielőtt Kossuth Lajost életfogytig tartó emigrációba küldenénk, szóljunk egy pár szót Kossuth és az oligarchák viszonyáról, elsősorban a Széchenyi-Kossuth viszonyról, bár ez ebben a relációban nem reprezentatív, mert egyikük sem volt osztálya tipikus képviselője. Kossuth, mint előbb láttuk, testi-lelki barátságban volt (talán csak testi) egy oligarchínával, Andrássynéval. Viszonya a többi főnemessel óvatos volt, mert tudta, ha őket elidegeníti a haladó mozgalomtól, elveszíti az egész nemesség támogatását, márpedig a politikában csak a nemesség játszott szerepet, csak nekik osztott az alkotmány lapot, márpedig többségüket a „bunkó nemesség”, a megyegyűléseken handabandázó, még hét szilvafával sem bíró nemesség alkotta. Széchenyi gyűlölte Kossuthot, pedig végcéljaik tulajdonképpen azonosak voltak. Elvi különbségük – bármilyen furcsa – külpolitikai jellegű volt. Széchenyi, bár nem járt igazi iskolába és kortársai között, ritka kivételként, nem tudott latinul, látott világot. Kossuth nem jutott Bécsnél tovább.

Egy orosz mérnökkari tiszt, aki az orosz vasúthálózat tervezésének katonai felügyelője volt, fiatal tiszt korában részt vett a magyarországi invázióban, amelyet nem katonai, hanem csak rendészeti akciónak tekintett. Könyvében csak mellékesen, egy rövidke fejezet erejéig szerepelnek a magyarországi események. Lehet, hogy a szaktörténészek előtt a mű

ismeretlen. Ha van érdeklődő, a könyvészeti adatokkal szívesen állok rendelkezésre. Emlékirataiban megjegyzi, hogy az elfogott magyar tisztek igen művelt úriemberek benyomást keltettek, de megdöbbenően tájékozatlanok voltak a világ dolgait illetően. Az akkori Szent-Péterváron, a későbbi Leningrádban, amelyik, miután elvált, visszavette leánykori nevét, már tudták, hogy Poroszország az európai politika tengelye. Ezt nálunk senki sem tudta. Ugyanezt támasztja alá, hogy még a magyar kormány köreiben is felmerült az a gondolat, hogy a Habsburgok debreceni trónfosztása után, a magyar trónra meghívják egy orosz herceget. (Szívesen megkérdeznék egy magyar 48-tudóst, hogy ismerik-e ezt a könyvet, amit én véletlenül olvastam egy barátom moszkvai lakásán.)

A két „legnagyobb magyar” gyűlölködése odáig fajult, hogy Széchenyi szerint Kossuthot, vagy „utilizálni kell, vagy fel kell akasztani”. Véleménykülönbségük lényege, eltekintve osztályhelyzetük és temperamentumuk eltérő voltától szerintem külpolitikai nézeteik különbségén alapul. Kossuth Magyarországot, mint önálló entitást, életképesnek tartotta. Ezt az elképzelést később a dunai népek konföderációjának lázalmával korrigálta. Széchenyi pedig, a soknemzetiségű patchwork-haza fejlődését és egységét csak az osztrák sas védőszárnya alatt tartotta elképzelhetőnek. A szent istváni Magyarország szétesése egyiküknek sem jutott eszébe. Pedig ez történt a Párizs melletti a trianoni kéjlakban. A két óriás vitája a törpék társaságában még mindig napirenden van. Napjainkban (2013-at írunk), Széchenyi tűnik befutónak.

Térjünk vissza az emigráns Kossuthra. Sokak véleménye szerint, a magyar haderő dél-magyarországi koncentrációját azért rendelte el, hogy sikertelenség esetén, az emigránsok szokásos útja Törökország felé nyitva legyen számára. Görgey nem tiltakozott ez ellen, hanem odavonult északi hadseregével, hogy az orosz és osztrák hadsereg külön-külön megverésével, valamilyen béke lehetőségét lehetővé tegye.

Kossuth és Görgey mélységesen utálták egymást, pedig nem volt köztük osztálykülönbség, mint Széchenyi és Kossuth között. Görgey is ősi, de koldusszegény családból származott. Egyik őse volt, a Fekete városban szereplő Görgey alispán is. Állami ösztöndíjjal, mint ingyenes tanuló végezte el a katonaiskolát, és azért nem lett huszártiszt, mert nem tellett a drága felszerelésre és a szükséges lovakra.

Kossuth és Görgey (akkor forradalmi hevületében i-vel írta a nevét) utolsó megbeszélésére Szegeden került sor. Ezalatt folyt Temesvárnál az osztrák és magyar csapatok közti, Szegeden egyelőre nem ismert végkifejlődésű ütközet. Kossuth mindenesetre Görgeyre bízta a diktátori hatalmat. Húzzon húszra ő egy lapot. A csata csúfos vereséggel végződött, és mindketten levonták ebből a konzekvenciákat. Görgey letette a fegyvert és örök életére (98 évet élt) magára vont a nemzet gyűlöletét, Kossuth átkocsikázott Orsovánál a török birodalomba, és ezzel életfogytiglan (92 évet élt), biztosította maga számára a nemzet imádattal határos megbecsülését.

Első állomása Vidin volt. Itt rövid időre visszatért a 15 éves kemény politikai harc után, pihenésképpen jurátus korabeli életmódjára. Ivott, kártyázott, sőt egy barátnőt is talált magának, egy lengyel őrnagy, Dembinszky feleségének csinos személyében. Ez nem pletyka, hanem tuti tény. Az már csak feltevés, hogy a nőt az osztrák elhárítás jutatta Kossuth ágyába. Eddig a rebellisek ügyével a mindenki által ismert és utált titkosrendőrség foglalkozott Kempen tábornok vezetésével. Most, hogy külföldön voltak, a sokkal titkosabban működő Existenzbureau vette át ellenőrzésüket. A hatóságok Törökországba engedték Kossuth feleségét, Meszlényi Terézt, aki minden kortárs egybehangzó véleménye szerint égetnivaló boszorkány volt. Kossuthné egy-kettőre véget vetett férje flörtjének. Ezért valószínűtlen a beépítet kémnő históriája. Az elhárítás nem volt bolond, hogy Kossuthnét odaengedje, és ezzel lemondjon egy biztos és megbízható hírforrásról, aki a titkokat nem az ujjából szopta ki.

Az osztrák császár követelte, hogy a bujdosókat adják ki. A Magas Porta azzal utasította ki a kérelmet, hogy a menekültek, ugyan hitetlen gyaurok, de lehet, hogy áttérnek Allah hitére, ami időnként meg is történt. Jozef Bem, azaz Bem apó, valóban moszlim hitre tért át és ebben a hitben halt meg, nem sajnálta azt a csepp vért, amit az áttéréssel járó rituális procedúra megkívánt. Bem már hazájáért több testrészét is feláldozta, egy-két csepp vér már nem számít.

A szultán annyit megtett, hogy az emigránsokat messzebbre, a Kis-Ázsiban lévő Kütayhába internálta, ahová Rákóczi szüleit is internálni szokta.

Itt vette fel őket egy amerikai hadihajó, hogy Európába vigye a menekülteket. Miért szállt be az amerikai kormány az európai politikába? Már régen élt az a lózung, hogy „Amerika az amerikaiaké”, ami csak azt jelentette, hogy „európaiak mars Amerikából!” A jelszó később megváltoztatta értelmét: „Minden az amerikaiaké.” Itt tartunk egyenlőre, de ki tudja, mit hoz a jövő?

A hadihajó először Marseilles-ben kötött ki. Az ottani dolgozók melegen fogadták Kossuthékat, de a hivatalos Franciaország hűvös maradt. Már túl voltunk a francia munkások lázadásán, amit Cavaignac tábornok kegyetlenül leverte, mintegy főpróbájaként az 1871-es májusi mézszárlásnak, és már készülődött a trónra a nagy név birtokában Napoleon unokaöccse, aki két elvetélt puccs után a törvényes utat választotta a hatalom megszerzésére.

Ezután Angliába ment Kossuth. Sok városban tartott nagyon sikeres beszédet, de az államhatalom nem ált vele szóba. Beszédeinek külön zamatot adott veretes, régimódi angolsága. Az angol nyelvet a budai vár börtönében tanulta, és valószínűleg élő angolt sohasem látott. Úgy beszélhetett, mint az a moszkvai barátnőm, aki könyvből tanult magyarul. Amikor nálunk lelökött véletlenül egy hamutartót, így sopánkodott: „milyen balszerencse”. A börtönépületet a háború után az amerikaiak vásárolták meg, és ott helyezték el a követség őrségével megbízott tengerészgyalogosokat. (Valószínű, hogy ezek a közép-nyugatról származó legények kevésbé kifinomult angolságot használnak.)

Következő útja Amerikába vezetett. Ott is nagy sikert aratott, de ott a hivatalosság is fogadta, sőt pénzt is sikerült gyűjtenie. Közismert, hogy mindkét angolszász országban a helyhatóságok nagy szerepet játszanak, és Kossuthról is ismert volt, hogy alkotmánytervezetében, és a dunai népek tervezett összefogásában kiemelkedő szerepet szánt a helyi hatóságoknak a központi hatalom, a király, vagy az elnök, és az országgyűlés túlhatalmának ellensúlyozásában. Egész politikai előélete erre predesztinálta, hisz ideje jó részét a pest megyei közgyűlésben töltötte. Protestáns nevelése is ebbe az irányba vitte. A katolikus vallással ellentétben, amelyik szigorúan hierarchikus felépítésű, a protestánsoknál a helyi egyházaknak van kulcsszerepe. Horváth Mihály püspök-történész, Kossuth minisztertársa is ebbe a municipális irányba próbálta a katolikus egyházat tolni. Mai napig nem sikerült senkinek.

Fergeteges személyi, politikai és nem utolsósorban anyagi sikerei ellenére – lehet, hogy az adományok akkor is adókedvezményel jártak –, visszajött Európába, és minden politikai konfliktust fel kívánt használni hazája érdekében. Az első alkalom a Krimi háború volt. Itt a török-orosz háborúba az angol-francia-szárd szövetség avatkozott be a törökök oldalán, a győzelem biztos reményében. Várható volt, hogy az osztrákok, hálából a 49-es orosz segítségért, beszállnak a háborúba, s vereségük is előre kiszámítható volt. És akkor az oroszellenes szövetségesek elszakíthatják Magyarországot a Habsburg birodalomtól. Az előrelátható vereséget a bécsi külügyminisztériumban, a Ballhausplazon is kiszámították, és hála ide vagy oda, kimaradtak a buliból. Ezzel Kossuth reményei is a megszokott kútba estek.

A következő mély kútat az észak-olasz területekért vívott Szárd-Osztrák háború ásta a magyar reményeknek. Ebbe a háborúba III. Napoleon is beszállt, és Solferinónál laposra verték a személyesen Ferenc József által vezetett osztrákokat. Ám III. Napoleon, hiába ígért személyesen Kossuthnak segítséget, miután országához sikerült csatolnia a gyönyörű, pálmafás Nizzát, békét kötött, és a magyar függetlenség ügye nem érdekelte tovább.

A magyar függetlenség reményeinek a legmélyebb kútját, ahová beleesett a német-osztrák háború ásta meg, amely Königgrätz-nél (más néven Sadowánál) katasztrofális osztrák vereséggel végződött. A magyar emigráció még szabadcsapatokat is szervezett a németek oldalán, és el is jutottak Magyarország határáig. Ám a német kancellár, Bismarck az osztrák birodalommal light-os békét kötött, mert a jövőben számított segítségére, amit az I. Világháborúban utódai igénybe is vettek. Így Magyarországnak, a Habsburg birodalom felének elszakítása, immáron eszébe sem jutott.

Kossuth politikai tevékenysége természetesen fokozódott a Habsburg-ármádia sorozatos vereségei során. A korabeli hadsereget hibás lenne osztráknak nevezni. Hiszen soraiban szolgált egykoron kapitányként Széchenyi István, Baradlai Richárd és tisztiszolgája Pál úr is. Sőt itt volt sárgapitykés-zöldhajtókás közvitéz Petrovics Sándor is, akit untauglichnak minősítettek, amiről a zágrábi katonai kórház falán horvát és magyar nyelven

márványtábla tudósít. A szerző érdekes tévedése szól a császári hadsereg bánatos szerepléséről. Jókai azt írja a Kőszívű ember fiai-ban, hogy Pál úr a negyedik kapitulációt szolgálta. Azt hittem, hogy az író gúnyosan Pál úr szolgálati idejét a vereségek számával méri. Kiderült azonban, hogy a kapituláció szó továbbszolgálat is jelentett. A néphadseregnél is volt továbbszolgálat, azok voltak ilyenek, akik beadták a TSZ-t. A legtöbben persze a BTSZ-t, adták be, ami azt jelentette: B...ok tovább szolgálni.

Kossuth Lajos időskori képe

Kossuth sohase tért haza. Félt, hogy tündöklő dicsősége besározódik a mindennapi parlamenti iszapbirkózásban. Így csak külföldön fogadta hódolói küldöttségeit. Azon városok küldöttei keresték fel, amelyek díszpolgárrá választották. Egyszer a ceglédiek százfős delegációval tisztelegtek előtte.

Teljes szellemi frissességben étre meg Torinóban – akkori magyar nevén Turinban – 92. életévét. Öregségére a magyar parlament ügyes, hű alattvalóhoz méltó trükkel, megfosztotta magyar állampolgárságától, mert nem folyamadt állampolgárságért, mint külföldön élő magyar, valamelyik külföldi osztrák- magyar konzulátuson. Ezt persze nem tette meg, de a kormány ebbe a manőverbe belebukott. Viszont a nemzet megvásárolta iratainak kiadási jogait és az iratokat sokkötetes díszkiadásban megjelentette. A honorárium biztosította jólétét, annyi kuncsorgás után.

Temetése méltó volt áldozatos életművéhez. Százezrek kísérték utolsó útjára, de se a katonaság tagjai, se a kormány képviselői nem vehettek részt a szertartáson. Ez volt az idős Ferenc József utolsó bosszúja azért, mert egy fél évszázaddal azelőtt nem akasztathatta fel Kossuthot az aradi tizenhárom tábornok mellé.

Winston Churchill, akinek hatkötetes önéletrajza Betlen János, volt tolmács-kollégám zanzásított kétkötetes fordításában magyarul is olvasható, mint született antikommunista, de pragmatikus politikus azt írja, hogy életében még nem találkozott olyan éleseszű emberrel, mint Joszif Sztálin. Sztálin egy grúz csizmadia fia volt, műveltsége egy befejezetlen pravoszláv papi szemináriumra korlátozódott. Ha Churchill, találkozott volna „Sztálin legjobb magyar tanítványával”, Rákosival, hasonló véleménnyel lett volna róla. Személyes találkozásuk nem kizárt, de nem szól róla a krónika.

Rákosi (Rosenstein) Mátyás egy sokgyermekes bácskai, délvidéki zsidó kereskedő nem túl daliás termetű fiának született 1892-ben. Elemi iskoláit Sopronban végezte, valószínűleg azért költözött a család a határszéli városba, hogy a tehetséges fiú az otthon használt jiddis helyett a hivatalos német nyelvet elsajátítsa. Szegeden érettségizett és felsőfokú végzettségét a Keleti Akadémián szerezte. Az épület még mindig fennáll, és mint Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola működik az Alkotmány utcában. Két nagyobb gyermek is ott végzett. Mi sem mutatja jobban Rákosi abszolút népszerűtlenségét, hogy híres tanítványáról nem emlékezik meg az ilyenkor szokásos márvány emléktábla.

Se Thomas Münzer, se Pierre Robespierre, se Vlagyimi Uljánov, se Jozif Dzsugasvilli, se Rosentál Rákosi nem voltak se komplett idióták, se szexuálisan aberrált szadisták. De éles elméjükkel felfogták, hogy elveik, a liberté, egalité, fraternité, ellenkezik a homo sapiens sapiens évmilliók óta meggyökerezett tulajdonságaival, és ezen tulajdonságok kiirtása, ha egyáltalán, csak erőszakkal oldható meg. Ehhez kapcsolódott a homo sapiens sapiens szintén évmilliók óta létező hatalomvágya, amely őket is rabul ejtette.

Ez az azóta is feloldhatatlan ellentmondás okozta végzetüket.

Rákosi a főiskola elvégzése után Hamburgban és Londonban volt kereskedelmi gyakornok. Már itthon tagja volt a Szociáldemokrata Pártnak és látogatta a baloldali Galilei Kör gyűléseit. A háború kitörése előtt hazajött, nehogy mint ellenséges ország állampolgárát Angliában internálják.

Itthon, mint érettségizett fiatalember karpaszományos zászlósként kikerült az orosz frontra, ahol sokmillió társával együtt fogságba esett.

Rákosi Mátyás zászlós korában

További itthoni karrierje azt példázza – mint ahogy a baloldalisággal nem vádolható Nemeskürty István írja –, hogy a 19-es magyar kommün hazai, valódi magyar fejlemény volt, ellentétben a 45-ös kommunista fordulattal, amelyet nem a maroknyi hazai kommunista, hanem a sztálini tisztogatás után véletlenül életben maradt magyar emigránsok hajtottak végre a szovjet Déli Hadseregcsoporthoz passzív, de éber figyelme mellett

Azt, hogy a 1919-es Kommün hazai talajból sarjadzott, misem bizonyítja jobban, mint az, hogy a magyar hadifoglyok a polgárháborúban a vörösök oldalán harcoltak, ellentétben a csehekkel, akik szintén a monarchia szürke egyenruháját viselték, de akik a fehérek mellett szerveztek Cseh légiót. Egy szovjet történész ezt azzal magyarázta nekem, hogy a cseh katonák többé-kevésbé tudtak kommunikálni a lakossággal, míg a magyar bakák, csak a németül tudó tisztjeiken keresztül tájékozódtak a bolsevik agitátorok gyűjtő, harcra hívó beszédeiről.

Rákosi hamar hazakerült a fogságból és így itthon volt a Kommunisták Magyarországi Pártjának alakulása idején. A kommünben nem játszott vezető szerepet. Az országglása alatt megjelent vörös vászonba kötött Tanácsköztársasági Emlékalbum mértéktelenül feltupírozza szerepét, mialatt Kun Béla nevét meg sem említi. Ehhez a könyvhöz képest Anonimus krónikája történelmi forrásként hitelesen használható adattár, az igazmondás gyöngyszeme.

A Kommün bukása után Bécsen keresztül Moszkvába ment, ahol is a Komintern egyik titkára lett. Ilyen magas rangot a magyarok közül csak Farkas Mihály ért el, igaz, hogy a Csehszlovák KP színeiben. Moszkvában teljesen homo kominternus lett. Sokat utazgatott külföldön a Komintern megbízásából. Egyik útja éppen Magyarországra vezetett, ahol elfogták és két egymást követő tárgyaláson életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. Nemzetközi ismertsége és a baloldali értelmiség tiltakozása megmentette a halálos ítélettől. Így is 16 évet töltött a szegedi Csillag börtönben. Amikor megkötötték a szovjet-német szerződést, amit Molotov-Ribbentrop paktum néven ismer a történetírás, Magyarország és Szovjetunió követet cserélt, és Rákosit is kicserélték a Paskievics által zsákmányolt 48-49-es zászlókra.

Ha a történetet tovább folytatnánk, kiderülne, hogy rossz üzlet volt. Mi most az olvasók szíves engedelmével átugorjuk az 1940 és 1956 közötti szabadlábbon töltött közismert és közutálatnak örvendő 16 évet, és ott folytatjuk, hogy Rákosi Mátyás, mint száműzött király országa széléről, visszatekint hazájára, amelyet soha többé nem láthatott.

Rákosi Mátyás 1956. július 26-án diplomata útlevelemmel elrepült a Szovjetunióba gyógykezelés céljából. Vele tartott felesége, Fegyva Kornijilova, egy jogvégzett, jakut származású nő, akit Moszkvában kommandáltak vagy pontosabban kiutaltak neki, hosszú börtönévei után. Kornijilova csinos nő volt – Rákosihoz mérten minden nő csinos lett volna. A szovjet példa szerint kialakított személyi kultusz-rendszerben a főemberek feleségeinek nem volt

szerepük. Sztálin feleségei nem voltak közismertek. Románia a maga Jelenájával ebben is különködött. Gorbacsov a saját Raisszájának szerepeltetésével tudatosan el akart térni elődei viselkedésétől.

Rákosi Mátvás feleségével szavaz

A szovjet vezetés hol közelebbi, hol távolabbi helyekre költöztette a száműzött házaspárt, de rajta tartotta sólyma szemén a sapkát reptetésre készen, és ezzel is tudta zsarolni a kádári vezetést, amelynek volt otthon Rákosi-váró ellenzéke. A sólyom kész lett volna repülni, haza is engedték volna, ha megígéri, hogy nem vesz részt a politikában. Rákosi ezt a feltételt nem fogadta el, így haláláig a Szovjetunióban „hallgatta tenger mormolását”. Írta véget nem érő emlékiratait, és levelekkel bombázta mindkét ország pártvezetését.

Most már látom, és olvasóim is láthatják, hogy a száműzött Rákosiról nem jut eszembe semmi. Jobb lett volna egy másik emigránst választani, például Károlyi Mihályt, akiről elmondhattam volna, hogy egyesek szerint, emigrációja idején a KGB pénzén élt. De piece touchée.

Pedig van anyag bőven. Pünkösti Árpád három terjedelmes kötetet állított össze a kortársaival folytatott interjúkból. A szerzőnek könnyű dolga volt: a közelmúltról írt. Nem sokkal rövidebben értekezik Györffi György sem az ezer évvel előbb élt Szent Istvánról, akiről gyakorlatilag semmit sem tud, de ez egy történész számára, ha már elérte a phd. fokozatot, és pláne, akadémikus, nem jelenthet gondot. István király a maga korában nem lehetett népszerűbb a népszerűségi indexek szerint, mint Rákosi a magáiban. Nem tudom, voltak-e annak idején István-viccek. Se a krónikák, se a legendáriumok nem közölnek a korabeli Ludas Pistából részleteket. A híres király egy új rendszert kívánt ráerőszakolni alattvalóira, és ezt brutális eszközökkel érte el. Legnevesebb áldozatai a krónikákban is szerepelnek, egyeseket élve ásatott el, másokat felnégyeltetett, harmadikat kegyelemből csak megvakított és megsüketített. A mellékáldozatok számáról nincs is

fogalmunk. Még a király szentségét magasztaló egyik legenda is megemlíti, hogy kezéhez vér tapad.

Rákosi is egy új rendszert akart inagurálni, mint homo kominternus, szentistváni eszközökkel és ezzel kiérdemelte kortársai és az utókor gyűlöletét. A Szent István forszírozta zsidó-keresztény kultúrkör (ahogy most szokták emlegetni) viszont még napjainkban is létezik. Rákosi álma, a kommunista Magyarország, amelynek eljövételéért annyi emberi életet áldozott fel, és maga is egy fél emberöltőnyit töltött rabbilincsben, nem jött el.